SHEIKH SHAMIL AND THE OTTOMAN
EMPIRE IN THE PERIOD OF THE CRIMEAN WAR
— ENLIGHTENED BY THE *ATASE* ARCHIVES IN ANKARA —*

In honour of Professor Minobu HONDA

MASAYUKI YAMA'UCHI

The political aspects of Sheikh Shamil's activities and their connexion with the Ottoman Empire in the period of the Crimean War are relatively neglected areas both in modern Islamic and Russian historical studies. No one of course denies French scholarship has greatly advanced the knowledge of Shamil's historical past through French and Turkish materials in particular.⁽¹⁾ But even French scholars have left something to be desired so far as an academic approach to the afore-mentioned period through new factual sources in Turkish is concerned. The present paper aims at contributing to the further development of historical studies concerning Shamil's movement and its relationship with the Ottoman Empire in the Crimean War era.

During my stay in Ankara of 1984–85 I was able to have access to the Archives of the Bureau for the Study of Military History and Strategy, General Staff (Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi, hereafter cited only as *ATASE*). In the course of my study there I was able to find thirteen pieces of unpublished documents covering Shamil's relationship with the Ottoman Empire in the Crimean War era. Those materials which have not been used for the scholarship are kept in:

Arşiv 1/1 (1853–1856 Osmanlı Kırım Harbi)

Dolap 200

Göz 1

Klasör 5 (Kırım harekâtının Doğu Bölgesindeki deniz ve kara savaş

* I wish here to express my gratitude to those who helped my research in the *ATASE*, especially to Col. Gülsüm Budaybek, Maj. Tuğan Saraçoğlu, Ret. Col. Asaf Aytuğ and Ret. Col. Ziya Kaynak. My thanks go also to Dr. Yavuz Ercan and Dr. Özel Ergenç, Associate Professors of Ankara University, who kindly read the manuscript and corrected errors. (August 31st, 1986, Tokyo).

yazışmaları)

Dosya 63 (eski)/13 (yeni)

Fihrist 1-2, 1-3, 11, 18-1, 49, 49-3, 51, 51-1, 56, 56-1.

As the space allotted to me does not encourage the entire translation of those documents I shall content myself with only summarized comment on, and introduction to, the materials with full transcription.⁽²⁾

I

Lâzistân Sancağı Mutasarrıf Sa'âdetlû Hacı Ahmed Paşa bendeleri tarafından bil-vurûd leffen takdîm kılınan evrâk me'âllerinden dahi keyfiyet rehin-i hayyiz-i berâhîn olacağı vechile Şeyh Şâmil Efendînin Nâ'ibi şu aralık Abâza ve Çerkes kabâ'ilinden 'asâkir-i vâfire tedârik ve tahrîr etmiş ve müsteniden bi-nusreti'llâhi te'alâ bir kerre harbe mübâşeret olduğu hâlde ol taraftan haylice ilerüleneceği derkâr bulunmuş olup ancak Bâtûm cânibinde ârâmsâz olan Devletlû Selîm Paşa Hazretleri ma'iyetinde bulunan 'Asâkir-i Nizâmîye-i Şâhâne mikdâr-i kifâyeden ve mukaddemce dahi 'arz ve ihtâr olduğu vechile müşârünileyhe bendeleri ma'iyetine ekall-i kalil bir âlây daha 'Asâkir-i Şâhânenin ta'yîni derece-i vücûbda görüldüğü rûnûmûn olmağla olbâbda ve herhâlde emr ü fermân hazret-i menlehül'emrindir.

12 Muharrem 1270 (15 October 1853)

Mehmed 'Ismet

ATASE Arşiv 1/1, Klasör 5/Dosya 13/Fihrist 1-2

Document I is an official dispatch from the Governor of Trabzon Province to the First Section (Operation) the Ministry of War (*Harbîye Nezâreti 1. Şube*) in Istanbul. An informative source of this letter came obviously from a report sent by the Governor of Lazistan District. But I have not been able to find the original in the *ATASE* Archives.

The material begins making motions of the deed of Mehmed Emin. This Shamil's *Nâ'ib*, a judge-substitute of the Islamic canon law who had been on duty with Shamil himself in Circassia, was able to successfully enlist numerous warriors from the tribes of Abaza and Circassian. The Ottoman authorities expected a fair prospect on the joint offense with Shamil's *Nâ'ib* who might

advance from his territory immediately after his possible attack against the enemy.

Finally the Governor of Trabzon insistently requested reinforcements of one regiment for the Batum forces.

II

Ba'zı havâdisi Şâmil Lâzistân Mutasarrıfı Sa'âdetlû Paşa tarafından tevârüd eden iki kıt'a varâkanın irsâl kılındığı ifâdesine ve Devletlû Selîm Paşa Hazretleri ma'iyetinde bulunan Cünûd-i Cenâb-i Şâhânenin mikdârı derece-i kifâyeden dûn olarak bir âlây daha 'Asâkir-i Nizâmîye-i Mülûkânenin ta'yini husûsuna dâ'ir râha-zîb-i igrâz olan tahrîrât-i behîyye-i neşverîleri me'âl-i vâlâsı mezkûr varâkalar mü'eddâsı rehîn-i ittilâ-i senâverî olan ve Müşîr-i müşârünileyh Hazretlerinin ma'iyetinde bulunan kuvve-i 'askerîyenin tezyîd-i vâki'â-i lâzimedен olduğundan evvelce iş'ar olduğu vechile yetiş (ilmiş) olunduğundan şu aralık ol havâliye ziyâdece 'asâkir irsâl mevki'i icâbınca muhâfazalarının sûret-i lâyıkiyle hâsıl olunamıyarak olhâlde ve su'ûbet çekileceği cihetiyle ilerüde icâbına bakılmak üzere lâzimedен olduğundan şimdilik kuvveyi evvelce iş'ar olduğu vechile mevcûdeye iki tabur daha 'ilâve kılınmış olmağın beyân-ı hâl siyâkında nemika-i senâverî terkîmine ibtidâr olundu efendim.

23 Muharrem 1270 (26 October 1853)

ATASE Arşiv 1/1, Klasör 5/Dosya 13/Fihrist 1-3

Document II is undoubtedly a response to document I. After the understanding of Shamil's recent movement and the military conditions in Batum, the Ministry of War agreed to reinforcements of two battalions with the Governor of Trabzon.

III

Kûbân ve Dağistân ahâlisiyle birleşüp Çerkestân tarafından olunacağı harekâte kadar ya'nî evvel bahara kadar lûtuflarda bulunan ahali-i İslâm ile bil-ittihâd izhâr-i gayret ve şecâ'ata himmet eylemelerine dâ'ir Şâmil Efendiye Sa'âdetlû Sefer Paşanın bulunacağı ol tarafa igrâm olunan Mehmed Efendî ve

Ahmed Âğânın takrîr-i şifâhîsinden dahi mu'allem olacağı vechile muktezâ-i gayret-i dînîye ve hamîyyet-i zâtîyeleri üzerine ifâ-i hüsn-i hizmete bezl-i makkûrât eylemesine dâ'ir Nâ'ib Mehmed Efendî ve Ahmed Âğânın Trabzondan sandala ırkâben Çerâkise tarafına imrâr ve isâline himmet eylemelerine dâ'ir Tarbzon Vâlîsine.

(Undated)

ATASE Arşiv 1/1, Klasör 5/Dosya 13/Fihrist 56

This correspondence from the Ministry of War addressed to the Governor of Trabzon deals with the mission charged to Mehmed Efendi and Ahmed Ağa who were sent by Sefer Paşa. Sefer had been at the head of a Circassian political centre set up in Istanbul in the 1830's to help Shamil's movement by, for instance, smuggling arms and ammunition along the coast from Trabzon. Sefer was said to have been educated in Russia and to have at one period served in a Russian cavalry regiment.⁽³⁾

According to the writer of the letter the time seemed imminent for widespread attacks which would be carried out contingent upon the successful combination of the inhabitants of Kuban and Daghestan.

The two emissaries therefore would have to exert themselves to persuade Shamil to display a bold and vigorous fighting after the accomplishment of unity among the Muslim people.

The letter ends with a request to help them cross to Circassia by supplying a rowboat at Trabzon.

IV

Şeyh Şâmil Efendî Hazretlerine

Devletlû 'Atûfetlû Mür'üvvetlû Diyânetlû Hazretleri

Meftûr oldukları kemâl-i diyânet ve vüfûr-i hamîyyet iktizâsınca ötedenberü uğur-i dîn-i mübînde nevehile sarf-ı yarar-ı iktidâr ve himmet buyurageldikleri müselleme ve meşhûr ve bundan böyle dahi bi'avnihakki bu yolda fevkalgaye ibrâz-i me'asir-i gayret ve şecâ'at buyuracağıları zâhir ve rûnümûd olduğundan her hâlde hüsn-i tevfiğ ve selâmet-i âlîleri du'âsı yâd ve tezkâr kılınmakta

bulunmuş olmağla muktezâ-i dil-i âgâhî ve rû'yet-i mücerrebey-i devletleri üzere hengâm-i şitâda beyhûde vakt geçirilmemek için bi-minnihi-te'âlâ evvel bahar hulûluna değîn ol havalide bulunan ahali-i İslâm ile kâ'ide-i yekcihetî ve ittihâde ri'âyetile izhâr-i kemâl-i gayret ve ibrâz-i âsâr-ı rûyetiçün ve müsâlemete sarf-ı himmet-i kâmile buyurulması sıbâkına işbu kâ'imeyi ihlâs-i râsime-i senâverî terkîmine ibtidâr kılındığı bi-minnihi-te'âlâ ledelvusûl rehîn-i 'ilm-i vâlâları buyuruldukta ber vech-i muharrer-i iktizâsının hüsn-i icrâsına mas-rûfiyet-i himmet-i 'alîyyeleri menût-i şime-i behîyyeyi mürü'vvet-i meşîme-i 'alîleridir efendim.

(Undated)

Trabzon Vâlisi Hazretlerine

Sa'âdetlû Sefer Paşanın adamlarından Mehmed Efendî ile Hacı Ahmed Âğâ Trabzon tarîkiyle Çerkeştân tarafına gitmek üzere bu gün ol tarafa 'azîmet etmiş olduğundan mûmâileyhânın hüsn-i imrâr ve isâlleri mücerred himmet ve mu'âvenet-i 'alîyyelerine mütevakkıf bulunduğuna mebnî muktezâ-i himem-kârî-i destûrîleri üzere mûmâileyhânın ol tarafa vusûllerinde mu'âvenet-i lâzi-menin icrâsiyle Trabzon'dan sandala erkâben Çerkeştân tarafına hüsn-i i'zâm ve irsâlleri husûsuna himem-i behîyye-i destûrîleri derkâr buyurulması siyâkında.

(Undated)

Şeyh Şâmil Efendinin Nâ'ibi Mehmed Efendiye
Meveddetlû Mekremetlû Cemîlü'ş-şiyem Efendî

Sa'âdetlû Sefer Paşanın adamlarından Mehmed Efendî ile Hacı Ahmed Âğâ bu gün ol tarafa 'azîmet etmiş ve mûmâileyhânın takrîr-i şifâhîlerinden bil-etrâf ma'lûm-i şerîfleri olacağı vechile gayret-i dînîye ve hamîyyet-i zâtîyeleri iktizâsı üzere her hâlde ifâ-i hüsn-i harekete bezl-i mâhasal ikdâm ve gayret buyurmaları zât-i şerîflerinden me'mûl ve muntazar-i mühebbî bulunmuş olmağla ifâde-i keyfiyyet ve hâssatan hâtır-ı şerîflerini istifâre mübâderet siyâkında.

(Undated)

Document IV is composed of three different letters.

The first one is an imperial edict (*fermânnâme*) addressed to Shamil which appealed for him to exert himself his utmost towards the successful combining of the different Muslim inhabitants around him.

The second one from the Ministry of War to the Governor of Trabzon is in import similar to document III dealing with the mission of Mehmed Efendi and Hacı Ahmed Ağa.

The third one is a confidential letter from the Ministry of War to Shamil's *Nâ'ib* Mehmed Emin. The purpose of this letter appears to be to inform the latter of the departure of two agents commissioned by Sefer Paşa.

V

Sefer Bey bendelerinin adamlarından Hacı Mehmed Efendî bendeleri hakkında ba'zı irâde-i 'aliyye-i Sipehsâlârîleri Şâmil Şerefres-hâme-i Mefharetim olan fermânnâme-i Sâmi-i Velîni'metâneleri mufâd-i 'âlîsi rehîn-i iz'ân-i kemterânem olmuş ve kendüsi dahi gelmiş olmağla emr ve fermân dâverîlerinin hüsn-i infâz ve icrâsı zımnında bu Efendî-i mûmâileyhin mukaddemki gibi Rize tarîkiyle irsâl ve imrârî murâd olundukta ba'zı mahzûr beyân ederek ve doğru(dan) doğruya geçmek üzere müstakil Kodor'a donatılması dahi yirmi bin kuruşa mütevakıf olacağından baş ve kışlarına toplar vaz'ıyle kullanılmak üzere sülûs defter olunan sandallar rü'esâsından 'Osmân Re'is kulları teşvîk ve tergîb ile bilâ-rizâ' kendüsine bir aded kama ve bir kat elbise ve tâ'ifelerine iki bin kuruş 'atiyye ve Efendî-i mûmâileyhe dahi bir mikdâr kumanya ile biraz cebhâne verilerek bi-tevfikihi-te'âlâ ta'rîhinden bir gün evvel savb-ı maksûda çıkarılmış ve vukû'bulan masârifin tesvîyesicün Makâm-ı Celîle-i Mâliyyeye olan 'ariza-i bendegânem manzûr-i me'âlî-mevkûr-i Âsa-fâneleri buyurulmak üzere leffen takdim-i pîşgâh-i Sâmi-i Ser'askerîleri kılınmış idüğü mahatt-ı 'ilm-i 'âlîleri buyuruldukta emr ü fermân hazret-i menlehül-'emrindir.

27 Muharrem 1270 (30 October 1853)

Mehmed

ATASE Arşiv 1/1, Klasör 5/Dosya 13/Fihrist 11

Document V is a dispatch from the Governor of Trabzon to the Ministry of War. Let me summarize the contents of this interesting material in the following:

I have completely understood the two letters, one of which is a command given by the Commander-in-Chief about the mission of Hacı Mehmed Efendi. The other one is an imperial edict addressed to Shamil himself. Hacı Mehmed Efendi also came here. In order to accomplish his task, he had determined first to try to reach his destination by way of Rize. However, thanks to some inconveniences he boldly decided to pass directly through the Black Sea for Kodor. Before he left, guns were laid bow and aft of his rowboat after payment of 20,000 piasters. In reward for securing these arms, a set of clothes and one dagger were presented to a certain Osman Re'is who was the caretaker of the rowboats, and 2,000 piasters were also paid to his crew. Mehmed Efendi left safely for his destination after I had given him rations and some ammunition.

VI

Fransa Devleti süvari 'asâkiri zâbitânından Yüzbaşı Mösyö Mauduit bu def'a Fransa İmparatoru Hazretleri cânibinden Şeyh Şâmil Cenâbları yanına gidüp mes'ele-i hâzıradan dolayı mûmâileyh ile mülâkât ve kendüsini teşvîk ve sevâhilden bulunduğu memlekete kadar mühimmâtın imrâriçün münâsib olabilecek yollara bakmak ve sâ'ir bu misillu esbâb-i tedâfü'iyeyi istihsâl etmek ve kendüsünün yine muhtâc olduğunu anlamak için Anadolu cânibinde gönderilmiş olduğundan icâb eden tavsîyenâmelerin tastîrine himmet buyurulmaları iltimâs olunur.

(*Marginal notes*): Şeyh Şâmil Efendî ile Selîm Paşa ve Mustafâ Paşa Hazerâtına tahrîrât.

13 Şevvâl 1270 (9 July 1854)

ATASE Arşiv 1/1, Klasör 5/Dosya 13/Fihrist 49

Document VI is a letter written by the Ministry of War to Shamil and two Turkish Generals who commanded troops in Caucasus and Eastern An-

Vol. XXII 1986 149

atolia. This document informs us considerably of the episode about the dispatch of Captain Mauduit who was a French cavarly officer “chargé d’une mission spéciale de l’Empereur auprès de Schamyl”.⁽⁴⁾

The present document shows he was on special service towards two aims: First, to have an interview with Shamil over the problem of that present time and to encourage and incite him to fight against the common foe; Secondly, to investigate the most suitable means for the delivery of the necessary ammunition to Shamil from the Black Sea coast to his headquarters.

In order to successfully gain the defensive causes the letter requested the local authorities concerned to write the required letters of recommendation to accommodate Captain Mauduit.

VII

Fransa Devlet-i Fahîmesi Sefâreti tarafından vukû’bulan ifâde ve iltimâs üzerine taraf-î çâkerânemden Şemû’îl (sic) Efendî Hazretlerine tastîr olunacağı tahrîrâtın kaleme aldırılan müsveddesi leffen pîşgâh-i ‘Alî-i Hıdîvîleri kılınmağla bu yolda i’tâsı muvâfık-i re’y-i zerîn-i isâbet-rehîn-i Âsafâneleri buyurulduğu hâlde müsvedde-i mezkûrenin lütfen icâb eden mahallerinin isbâtıyla i’âde buyurulması bâbinda emr ü fermân hazret-i menlehül’emrindir.

18 Şevvâl 1270 (14 July 1854)

Receb

Devletlû ‘Atûfetlû Efendim Hazretleri

Resîde-i dest-i tekrîm olan işbu tezkere-i behîyye-i Sipehsâlârîleri me’âl-i vâlâsi ve melfûf müsvedde mü’eddâsi rehîn-i ikân-i ‘âcizi olmuştur müsvedde-i mezbûre pek güzel olmadığından bil-tebyîz irsâli mütevakkıf-i re’y-i rezîn-i Sipehdârîleri olarak yine savb-i Vâlâ-i Ser’askerîlerine i’âde kılınmış.

Reşid

(Undated)

ATASE Arşiv 1/1, Klasör 5/Dosya 13/Fihrist 1-2

Document VII consists of two parts.

The first one is a circular letter from the Ministry of War to the Sublime Porte. This letter requests the necessary modification and clarification of obtuse expressions in a draft of the official note made by the Ministry of War addressed to Shamil at the French Ambassador's request.

The second part is clearly in response to the first one. The Sublime Porte agreed to the contents of the draft, while the Porte gave back a fair copy to the Ministry of War after polishing a rough draft because it had not been so clear.

VIII

Şeyh Şemû'il (*sic*) Efendî Hazretleri
Devletlû Fahâmetlû Efendim Hazretleri

Fransa Devlet-i Fahîmesi zâbitân-i 'askerîyesinden Yüzbaşı Mösyö Mauduit Zât-i 'âlîleriyle mülâkât edüp tebligât-i muktezîyeyi 'arz ve ifâde eylemek ve sevâhilden icâb eden mahallere kadar mühimmât-i lâzimenin bervech-i sühûlet nakl ve imrârî içün münâsib yollari görmek ve sâ'ir oraca esbâb-i tedâfû'iyeyi ikmâl edecek şeydendir buralarını Zât-ı vâlâlarından bil-etraf öğrenmek üzere Devlet-i müşârünileyhâ tarafından mahsûsan ve me'mûren bu kerre cânib-i Sâmillerine igrâm ve irsâl kılınmış ve Devlet-i müşârünileyhâ mes'ele-i hâzîradan dolayı Devlet-i 'Alîyyenin her dürlü icra-i fi'liyat-i harbîyede müttefik ve mu'avenet-i hakîkîsi olmasına mebnî bu yolda vukû'bulacak ifâdâtın tervîc ve is'âf-i merâsim-i müvâlât ve müsâlemetkârî ve iktizâ-i hâl ve maslahatdan olarak sûret-i hâl taraf-i 'âcizden Bâtûm Ordu-i Hümâyûnî Kumandanî Devletlû Selîm Paşa Hazretlerine dahi iş'âr olunmuş olmağla me'mûr-ı mûmâileyhin Zât-i 'âlîlerine mülâkâtında muktezâ-i secîye-i himmetkârî ve kâr-aşnâyî-i besâlet-i şî'ârîleri üzere hakkında mürâ'ât-i lâ'ikanın hüsn-i ifâsiyle berâber çünkü bu me'mûrin ol tarafa irsâli ma'iyet-i 'alîyyelerinde olan kuvve-i 'askerîye içün ihzâr kılınan esliha ve mühimmât ve levâzimâtın bil-sühûle sevk ve isâli tarîkini ve keyfiyât-i sâ'ire-i muktezîyeyi teftîş ve teftîk ederek onun üzerine bu tarafca iktizâ-i hâlde icrâsına teşebbüs olunması kazîyye-i hayrîyesine mebnî olduğundan ve bu sûret düşman 'aleyhine bir tedbîr-i nâfi' idüğünden bilûtfîhi-te'âlâ sâye-i makderet-vâye-i Cenâb-i Hilâfetpenâhîde â'mâl-i tedâbîr-i hüsnâ-i secî'âne ile ilerüde â'dâdan ne minvâl sûr-i hasene esbâb-i lâzime-i mümkin ile müdâfâ'a ve ahzise'r olunması kâ'il olabileceğinin me'mûr-i mûmâileyhe

ifâdesiyle keyfîyyeti müzâkere ve karâr-i ‘âlîlerinin taraf-i senâverîye dahi tafsîlen iş‘âr ve inbâs husûsuna himem-i ‘alîyyeleri mebzûl buyurulması temennâ-si vesîle-i ibrâz-i hulûs ve muhâdenetim olmuştur olbâbda emr ü irâde efendimindir.

21 Şevvâl 1270 (17 July 1854)

ATASE Arşiv 1/1, Klasör 5/Dosya 13/Fihrist 49-3

Document VIII is a fair copy of the official note mentioned in document VII. In the first place this gave Shamil notice of the mission of Captain Mauduit and his task. The beginning of the document contains almost the same contents as document VI's.

In the second place the Ministry of War notified Shamil of the prevailing conditions under which the Ottoman Empire had allied herself with France in various fields of military operations.

In the third place the note put emphasis not only on the problem of preliminary investigation as to how to safely transport arms, ammunition and provisions to Shamil's base, but also on the actual realization of transportation itself contingent upon circumstances.

Finally the Ministry of War requested Shamil to negotiate every issue with Captain Mauduit.

IX

Devletlû Re'fetlû Efendim Hazretleri

Suhûm havâlisi ahâlisi mutâva‘at-i Devlet-i ‘alîyye-i şeref‘âbîsiyle peyderpey müteşerrif olmakta olup şeref-i mezbûre nâ‘il olanlardan rehîn ahzile iki bin mikdârî Gürcistâna gönderilmiş ve ‘ankarîb mahall-i mezkûre(ye) gönderilmek üzere terâküm ettirilmekte bulunmuştur Suhûm ve Çerkestân sevâhillerinde geşt ü güzar eylemesi icâb eden sefâin-i Devlet-i ‘alîyye ile havâli-i mezkûrede istihdâmı lâzimgelen ‘asâkir mikdârının ve Çerkestândan ‘asker ahzi dahi ne sûretile olabileceğinin hasbelicâb bu havâliye gelüp kesb-i ittılâ‘ ederek savb-i Vâlâ‘-i Müşîrîlerine ‘azîmet etmiş olan Bahrîye Ferîki Sa‘adetlû Ahmed Paşa bendelerinin ifâde-i şifâhiyesinden ma‘lûm olacağı beyâniyle terkîm-i rakîme-i

çâkirîye ibtidâr kilinmiştir.

25 Şevvâl 1270 (21 July 1854)

‘An mîr-i mîrân

Min sabr-i zafer

Sefer ‘Abduh

ATASE Arşiv 1/1, Klasör 5/Dosya 13/Fihrist 49

Document IX is a letter addressed to the Ministry of War from Sefer Paşa who was staying at Sukhum in the spring of 1854. Sefer Paşa came to negotiate with the Circassians because he seriously considered the moment had arrived for action by the Circassians, jointly with the Ottoman forces and the Allied fleet.

The material arouses interest in an obscure event with regard to the submission of the inhabitants at Sukhum and its environs to Ottoman dominion. According to the information of Sefer Paşa two thousand people seemed to have been sent to Georgia or to have been picked up as “hostages”.

The letter tells finally of Admiral Ahmed Paşa who had obtained information on the Caucasian coastal areas reporting orally of Sefer Paşa’s appreciation of the situation about such things as the Ottoman vessels cruising in Sukhum and Circassian waters, the necessary amount of soldiers to be taken into service in those areas, and the possibility of recruiting volunteers in Circassia.

X

Devletlû ‘Atûfetlû Efendim Hazretleri

Memleket-i Çerâkise Nâ’ibi mîr-i mîrândan Sa’adetlû Emîn Paşa bendeleri ba’zi esbâba ve Devlet-i Fahîmenin bu sulara bulunan vâpûrları kaptanlarının teşvîkâtına mebnî mu’teberân-i umerâ-i Çerâkiseden olan ma’lûmü’l-esâmî beyleri bil-istishâb Devletlû Re’fetlû Serdâr-i Ekrem Paşa Hazretlerini ve Devleteyn-i Fahîmeteyn mâreşâlleri cenâblarını görmek üzere Varna tarafına ‘azîmet etmeği karârlaştırıp bu aralık Bahriye Ferîki Sa’adetlû Ahmed Paşa Hazretleri bendeleri dahi Suhûm tarafında bulunması cihetiyle evvel emrde Paşa-i müşârünileyh bendeleri nezdine gidüp tasîm ve niyetini ifâde eylediğinden

zîr-i kumandasında bulunan Mecîdiye nâm vâpûr-i hümâyûnuna bil-irkâb Paşa-i mûmâileyh müstashibi olan ümerâ doğruca Çürküsüye gönderilmiş olduğundan ve ferdâsı Ferîk-i müşârünileyh dahi gelmiş idüğünden bir gece mühân olunarak ve hakkında ri'âyet-i lâzime icrâ kılınarak ve vukû'bulan ifâde ve iltimâsına mebnî Ferîk-i müşârünileyh ile birlikte Feyz-bârî nâm vâpûr-i hümâyûna râkiben Varna cânibine 'azîmet etmiş ve eğerçi Varnadan dahi Dersa'âdete 'azîmet niyetinde olduğu Paşa-i mûmâileyhin ifâde-i vâkı'asından anlaşılmış isede bunların bu vechile 'azîmet eylemesi iktizâ ve ilcâ-i hâl ve maslahattan neş'et eylemiş olduğu ve hakikat-i keyfiyyet bil-etraf Ferîk-i müşârünileyh bendelerinin ifâde-i vâkı'asından ma'lûm-i 'âlîleri buyurulacağı

27 Şevvâl 1270 (23 July 1854)

Esseyid Yahyâ Fahreddîn

Bâtûm Ordu-i Hümâyûn

ATASE Arşiv 1/1, Klasör 5/Dosya 13/Fihrist 51-1

Document X is a dispatch from the Batum Army Commander to the Ministry of War. A summary of the material is as follows:

The *Nâ'ib* of Circassia Mehmed Emin decided to set out in the direction of Varna with some well-known chieftains to see the Ottoman Commander-in-Chief and the High Commanders of the Allied Forces. This decision had been encouraged by the captains of the Allied fleet cruising in neighbouring territorial waters. They went on board a ship named "Medjidiye" commanded by Admiral Ahmed Paşa after he had understood their firm intention. Emin Paşa and other famous notables were sailing for Chürküsü and then transferring to another vessel named "Feyz-bari" for Varna. Their final destination could be Istanbul.

XI

Devletlû 'Atûfetlû Efendim Hazretleri

Diğer 'arîza-i çâkerîde 'arz ve iş'âr kilindiği vechile Çerâkise Nâ'ibi Sa'âdetlû Emîn Paşa bendeleri ba'zi esbâbdan evvel-emrde Varnaya ve ba'dehu Dersa'âdete gitmek üzere Bahriye Ferîki Sa'âdetlû Ahmed Paşa Hazretleri

bendelerinin râkib olduğu Feyz-bârî nâm vâpûr-i hümâyûn ile bu taraftan hareket ve ‘azîmet etmiş ve Çerâkise tarafına me’mûr Postahâne-i ‘âmîre Nâzirî ‘İzzetlû İsmâ’îl Bey bendelerinin Çerâkise tarafına ba’zi gûnâ yolsuz ve münâsebetsiz hareketlerden başka Paşa-i mûmâileyhin dahi şu aralık münâsib olmadığı hâlde Varna tarafına ‘azîmeti zimmında Devleteyn-i Fahîmeteyn donanmalarının bu sulara bulunan kaptanlarını dahi sıkı sikiya teşvîk ile berâber kendüsi dahi Paşa-i mûmâileyhin geleceğini ihbâr eylemek üzere Fransa posta vâpûrına râkiben hemân Suhûmdan doğruca Varna tarafına gitmiş olduğu gerek Ferîk-i müşârûnileyh Hazretleri bendelerinin ifâde-i vâkı‘asından ve gerek tahkîkât-i sâbikadan anlaşılmış olduğu ve şu aralık her ne esbâba mebnî ise Çerâkise beyinde ba’zi mürettebe teferruka hâsıl olmuş idüğü mahatt-i ‘ilm-i ‘âlemârâ-i Cenâb-ı Sipehdârileri buyurulmak içün mahremâne olarak ‘arz ve iş‘âra mücâseret olunmağla

27 Şevvâl 1270 (23 July 1854)
Esseyid Yahyâ Fahreddîn
Bâtûm Müşîr Ordu-i Hümâyûn

ATASE Arşiv 1/1, Klasör 5/Dosya 13/Fihrist 51

The contents of document XI which was a dispatch written by the Batum Army Commander to the Ministry of War is partially in common with document X's over the topic of Emin Paşa's embarkation for Istanbul by way of Varna. Then the subject of the present material causes Ismail Bey to change his plans.

Ismail Bey, the Minister of Postal Services, had been charged with the mission to contact Shamil. Partly because he had been unable to find any adequate means to attain his destination, and partly because Emin Paşa was already on his way to Varna, he considered the essential character of his duty had lost its urgency. In consequence he chose to board a French mailer bound for Varna leaving Sukhum with the idea of passing recent information about Emin Paşa's journey to his high officials.

This document also illustrates the occurrence of a split in the Circassian camp. It is quite interesting because there proved to be little interest in common between Shamil's warriors and the Circassian's, and the latter as is well known were themselves divided by inter-tribal rivalry.

XII

Sa'âdetlû Nâ'ib Paşa bendeleri Verna cânibine 'azîmet etmek üzere Sa-
'âdetlû Ahmed Paşa kullarıyla Trabzon'a vusûllerinde Devletlû Sa'dullâh Paşa
bendeleriyle berâber râsime-i istikbâlîyenin icrâsiyle semt-i maksûdlerine i'zâm
kılınmışlardır müşârünileyh Nâ'ib Paşanın hisâl-i makbûle-i karârgâhî ve
ahlâk-i hamîde ile pîrâyedâr ve müteşerri' bir bendeleri idüğünü ve hıttâ-ı
Çerâkisenin şer'-i şerîfe dil-h'âh-i 'adâlet-i Hazret-i Şehinşehiye tatbîkan hüsn-i
islâhâtına çalışarak ve ol havali ahâlisinin efkârını Rusyalu tarafına celb edeyim
hülyâsiyle Rusyalık edenleri tedâbir-i sâ'ibâne ve hakîmâne ile yola getirerek
hâsılı bütün Çerkes ahâlisinin mesâlihi olduğunu ve kendüsine ol tâ'ifeden ne
semet 'asker sevk olunmak emr ü fermân buyurulmuşsa sâye-i mekârimvâye-i
Hazret-i Zıllu'l-lâhî de dirân mahall-i matlûbe ziyâdesiyle 'asâkir-i tahşîdiye
kesb-i iktidâr eylediğini ve her dürlü infâz-i irâdât-ı senîyyede usûl-i cansipârî
ve fedâkârîden ayrılmıyarak kâffe-i kâr ef'âlini murâd-i ma'delet-i i'tiyâd-i
Cenâb-i Şehinşehiye tevîk edeceğini bu kerre müşârünileyhle görüşmiyerek ol
vechile Saltanat-i Senîyye uğurunda icrâ-i sadâkat eyleceğini kendüsünün hâl
ve kâli isbât etmiş ve müşârünileyh Ahmed Paşa kullarının tahrikât ve meşhû-
dâtı dahi bu vâdilerde olarak bu sûretile eltâf-i Şâmilde el-âfâk-i esdak-perverî-
lerine âhrâ (*one word uncertain*) bulunmuş olmağla mingayriresmin 'arz ve
beyân-i hâle ihtisâr kılınde her hâlde.

28 Şavvâl 1270 (24 July 1854)

Trabzon Vâlîsi

Hâfız Mehmed

ATASE Arşiv 1/1, Klasör 5/Dosya 13/Fihrist 56

Document XII concerns again Mehmed Emin. The contents of this letter sent by the Governor of Trabzon can be compactly summarized as follows:

Emin Paşa stopped at Trabzon en route to Varna. After we had given a dinner in his honour, he left for his destination. Emin Paşa had become skilled in the Islamic canon law through his acceptable virtue and praiseworthy good qualities. He made every effort to improve the conditions of Circassia through the introduction of the canon law of Islam conforming to the sincere desire

and the benevolent justice of His Majesty the Sultan. Additionally Emin Paşa managed to persuade his Russianized fellow-countrymen by his studious but wise behaviour so successfully as to convert them. As its fruitful result the whole population of Circassia attained the proper course. If the Sultan had ordered the mobilization of combatants among the Circassians, Emin Paşa would have called his people together. He would have exerted himself devotedly to the cause of the Sultan in order to carry out various commissions commanded by His Majesty's imperial rescript. It is certain that Emin Paşa confirmed his desire always lay in realizing the will of His Majesty.

XIII

Rusya Memâliki dâhilinde olup Lâzistân Sancağı ittisâlinde bulunan Gürcistân ve emsâli mahallar müte'ayyinât-ı memleket ve ahali-i sâ'iresinin dermeyân olan mes'eleden dolayı ahvâl-i mahallîye ve zâtîlerinin ne merkezde olduğu kazîye-i mültezimelerine dâ'ir ve sâ'ir oralara gidüp gelen ba'zi kesânın tahkik ve işrâk eylediği ifâdât ve keyfiyâtı müş'ar bu kerre tanzîm olunan bir kıt'a jurnâl-i çâkerî meşmûl ve bir kıt'a kâ'ime iktinâ-i cânib-i Sipehsâlârî buyurmak üzere.

(Undated)

Esseyid Ahmed Hamdi

ATASE Arşiv 1/1, Klasör 5/Dosya 13/Fihrist 18-1

In this letter to the Ministry of War Esseyid Ahmed Hamdi promised to circulate a report to illuminate the local conditions of Georgia contiguous to Lazistan. The report which was drawn up on the basis of investigations by some people who had come back from Georgia, is not to be found in the *ATASE* Archives.

I am thankful to Japan Society for the Promotion of Sciences for providing valuable support at various stages of the project for "The Dynamics of the Evolution and Interaction in the Muslim Minorities of the U. S. S. R."

(February 6th, 1987)

Notes

(1) Alexandre Bennigsen, "Un témoignage français sur Chamil et les guerres du Caucase", *Cahiers du Monde russe et soviétique*, VII (3), 1966, pp. 311-322; Pertev Boratav, "La Russie dans les Archives ottomanes. Un dossier ottoman sur l'imâm Chamil", *Cahiers du Monde russe et soviétique*, X (3-4), 1969, pp. 524-535; Michel Lesure, "Le France et Le Caucase à l'époque de Chamil", *Cahiers du Monde russe et soviétique*, XIX (1-2), 1978, pp. 5-56.

(2) Some of the documents here presented are translated into English. Masayuki YAMA'UCHI, "Shamil: New Documents and Correspondence — I. From Ottoman Archives", *Central Asian Survey* (Oxford), IV(4), 1985, pp. 7-12.

(3) W. E. D. Allen/Paul Muratoff, *Caucasian Battlefields: A History of the Wars on the Turco-Caucasian Border 1828-1921*, Cambridge, 1953, p. 49.

(4) Lesure, *op. cit.*, p. 44.